

Vergaderjaar 2024–2025

30 573

Migratiebeleid

Nr. 225

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ASIEL EN MIGRATIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 7 april 2025

In de procedurevergadering van 22 januari 2025 heeft de vaste commissie voor Asiel en Migratie besloten mij te verzoeken de Kamer een kabinetsreactie te doen toekomen inzake het Achtste jaarverslag over de Faciliteit voor vluchtelingen in Turkije (Mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement (COM(2024)593).

Hierbij voldoe ik, mede namens de Minister van Buitenlandse Zaken en de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp aan dit verzoek.

Achtste jaarverslag over de Faciliteit voor vluchtelingen in Turkije

Op 19 december 2024 is door de Europese Commissie het achtste jaarverslag inzake de Faciliteit voor Vluchtelingen in Turkije (FRiT) gepubliceerd. De FRiT werd bij besluit van de Europese Commissie opgezet in 2015, en werd eveneens opgenomen in de EU-Turkije Verklaring.¹ De Faciliteit heeft tot doel om op een brede manier vluchtelingen en gastgemeenschappen in Turkije te ondersteunen en te voorzien in hun behoeften. Het is een systeem voor het coördineren van de middelen die via het EU-budget beschikbaar worden gesteld, evenals van de extra bijdragen van lidstaten die als externe ontvangsten in de begroting van de EU worden opgenomen. Deze middelen worden ingezet voor het verlenen van humanitaire bijstand en ontwikkelingshulp. Het achtste jaarverslag rapporteert over het functioneren van de FRiT in 2023. Het verslag is bijgewerkt tot februari 2024. Dat brengt met zich mee dat de val van het Assad-regime in Syrië op 8 december 2024 en de effecten daarvan op het Turkse migratiebeleid en op de situatie voor vluchtelingen en migranten in Turkije niet zijn meegenomen in dit verslag.

In het jaarverslag zet de Commissie de migratiesituatie in Turkije tot het begin van 2024 uiteen. Turkije is een belangrijk opvang- en doorreis-land

¹ De Europese Commissie, 18 maart 2016, EU-Turkije Verklaring, <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>.

voor vluchtelingen en migranten. Volgens de Turkse autoriteiten verblijven er in januari 2024 meer dan 3,2 miljoen geregistreerde Syriërs en 300.000 andere vluchtelingen en migranten in Turkije. Veelal hebben zij de Afghaanse, Iraakse, Iraanse of Somalische nationaliteit. Het langdurige verblijf van deze aantallen Syrische vluchtelingen samen met het toenemende aantal irreguliere migranten drukt zwaar op gastgemeenschappen in Turkije en heeft impact op het maatschappelijke draagvlak in het land. De Commissie spreekt in het verslag waardering uit voor de doorlopende inspanningen van Turkije om de EU-Turkije Verklaring uit te voeren. Het jaarrapport rapporteert dat het aantal irreguliere vertrekkers vanuit Turkije naar de EU weliswaar met 15% gestegen is in 2023 ten opzichte van 2022, maar nog altijd lager is dan vóór de Verklaring en dus concrete resultaten oplevert. 2023 was ook het jaar waarin Turkije werd getroffen door verwoestende aardbevingen in februari. De impact daarvan komt meermaals naar voren in dit jaarverslag. De Commissie rapporteert ook over het zogenaamde 1-1 mechanisme: voor elke van de Griekse eilanden naar Turkije terugkerende irreguliere migrant wordt er een door UNHCR erkende vluchteling hervestigd. Tussen 2016 en 2020 heeft Turkije in totaal 2.140 migranten overgenomen als onderdeel van deze afspraken. Vanwege de COVID-pandemie heeft Turkije in 2020 de overname van irreguliere migranten unilateraal opgeschort, deze is sindsdien niet meer hervat. Het jaarverslag benoemt dat er tot en met 2023 bijna 41.000 vluchtelingen uit Turkije zijn hervestigd (nb. Inmiddels heeft de EU in totaal 43.019 vluchtelingen hervestigd uit Turkije (peilmaand: augustus 2024).

Volgens de Commissie coordineert de FRiT snel en doelmatig EU-steun voor vluchtelingen in Turkije. De Commissie benadrukt dat de FRiT effectief EU-fondsen inzet voor humanitaire en ontwikkelingshulp aan vluchtelingen en kwetsbare gastgemeenschappen in Turkije, migratiebeheer en grensbewaking. Het totale door de EU toegezegde budget dat door FRiT wordt geïmplementeerd is 6 miljard euro, welke in twee tranches – voor de periodes 2016–2017 en 2018–2019 – beschikbaar is gesteld voor een groot aantal verschillende projecten. Tegen het einde van 2023 was de volledige operationele begroting aanbesteed en was het merendeel daarvan – meer dan 5,3 miljard euro – gecontracteerd en uitbetaald. De projecten lopen tot uiterlijk medio 2025, onder andere, omdat de uitvoeringsperiode van deze projecten bij wijze van uitzondering is verlengd naar aanleiding van de COVID-19 pandemie. Volgens de Commissie hebben de projecten onder de Faciliteit in 2023 de cruciale steun verleend aan vluchtelingen en gastgemeenschappen in Turkije. De Europese Raad besloot meermaals tot continuering van de financiële steun voor de opvang van vluchtelingen in Turkije. Voor 2021–2023 werd 3 miljard euro vrijgemaakt, voor 2024 520 miljoen euro en voor 2025–2027 2 miljard.^{2 3 4}

Het jaarverslag zet de voortgang van de projecten uiteen ten aanzien van de volgende prioriteiten: onderwijs, bescherming, gezondheid, gemeentelijke infrastructuur, basisbehoeften en sociaal-economische steun, migratiebeheer en de rol van vrouwen en meisjes binnen de projecten. De Commissie concludeert dat er goede resultaten zijn geboekt in het verlenen van bijstand aan vluchtelingen en gastgemeenschappen door de projecten.

De Europese Rekenkamer deed een tweede doelmatigheidscontrole van de FRiT in 2022–2023. In het achtste jaarverslag over de FRiT, verwijst de

² Europese Commissie, websitepagina over de EU-steun aan vluchtelingen in Turkije, https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/turkiye/eu-support-refugees-turkiye_en;

³ Europese Commissie, 1 februari 2024, conclusies van de Europese Raad van februari 2024, <https://www.consilium.europa.eu/media/69874/20240201-special-euco-conclusions-en.pdf>;

⁴ Kamerstuk 21 501-20, nr. 2018.

Europese Commissie dan ook naar het op 24 april 2024 openbaar gepubliceerde rapport hierover van de Europese Rekenkamer, inclusief aanbevelingen en de reactie van de Commissie daarop.⁵ Ondanks dat de uitvoering van de projecten aanzienlijke vertragingen had en de Faciliteit een nog grotere kosteneffectiviteit en aantoonbare impact had kunnen bereiken, stelt de Rekenkamer vast dat de FRiT in een uitdagende politieke context relevante steun heeft geboden. De vier aanbevelingen zien op de duurzaamheid en meting van de impact van projecten, het ophalen van gegevens over onderwijs en beoordeling en monitoring van de kosten. De Commissie zegt in het achtste jaarverslag toe om als vervolgstap de dialoog aan te willen gaan met lidstaten, het Europese Parlement en Turkije over deze aanbevelingen.

Verder neemt de Commissie zich voor om vier andere stappen te nemen, te weten: (1) om de effectieve uitvoering van de projecten en (2) communicatie-activiteiten voort te zetten, (3) programmering voort te zetten op basis van de aanvullende steun om de duurzaamheid van de Faciliteit te waarborgen en (4) een bijeenkomst te organiseren van de stuurgroep in het voorjaar van 2025. Bij deze stuurgroep zijn de Europese lidstaten vertegenwoordigd.

Kabinetsreactie op het Achtste jaarverslag over de Faciliteit voor Vluchtelingen in Turkije

Het kabinet sluit zich aan bij de bevindingen en vervolgstappen die worden genoemd in het jaarverslag. Het onderschrijft dat via de FRiT snel en doelmatig EU-steun voor vluchtelingen in Turkije is verleend. Het aantal vluchtelingen en migranten dat in Turkije verblijft was groot in de onderzochte periode. Dit onderstreept het belang van de steun die de Faciliteit bood op het gebied van humanitaire bijstand en ontwikkelingshulp voor opvang in Turkije.

Het kabinet verwelkomt de projecten die als onderdeel van de FRiT zijn uitgevoerd. Zo werden middels de Faciliteit in 2023 circa 500.000 kinderen in staat gesteld om naar school te gaan en konden meer dan 12.000 onderwijsvoorzieningen verder worden gemoderniseerd. Middels het sociale vangnet voor noodgevallen (ESSN), kon aan meer dan 1,6 miljoen vluchtelingen financiële ondersteuning worden geboden. Mede dankzij een onderwijsprogramma voor zorgaanbieders (SIHHAT) waren daarnaast 190 gezondheidscentra voor migranten operationeel en door de Faciliteit gefinancierde ziekenhuizen verleende cruciale zorg na de aardbevingen van 2023. Het kabinet ziet dit als tastbare voorbeelden van de waardevolle bijstand die de FRiT aan vluchtelingen en gastgemeenschappen biedt. Eveneens verwelkomt het kabinet de inzet van de Commissie ten aanzien van het versterken van migratiebeheer in Turkije op bijvoorbeeld grensmanagement en asiel – in lijn met Europese en internationale standaarden.

Met betrekking tot de bredere uitvoering van de EU-Turkije Verklaring sluit het kabinet zich aan bij de conclusie van de Commissie dat zowel de EU als Turkije zich blijven inzetten voor een effectieve uitvoering van de Verklaring, inclusief de wens van de EU om de afspraken op het gebied van hervestiging en overname van migranten vanaf de Griekse eilanden door Turkije te hervatten. Het kabinet steunt de in het jaarverslag door de Commissie voorgestelde vervolgstappen. Verder omarmt het kabinet het voornemen van de Commissie om de dialoog aan te gaan met de betrokken partijen over de aanbevelingen die de Europese Rekenkamer deed naar aanleiding van de tweede doelmatigheidscontrole van de

⁵ Europese Rekenkamer, 24 april 2024, <https://www.eca.europa.eu/en/publications/SR-2024-06>.

Faciliteit. Het kabinet herkent de aanbevelingen van de Europese Rekenkamer en zal in Europees verband aandacht blijven vragen voor goede opvolging. Het kabinet wijst in Europees verband ook consequent op het belang van goede monitoring van deze projecten, in het licht van de bescherming van mensenrechten van migranten en vluchtelingen in Turkije, en verwelkomt de inzet van de Commissie daarop.

EU-Turkije samenwerking op het gebied van migratie

Het kabinet onderkent dat Turkije één van de grootste vluchtelingengemeenschappen ter wereld opvangt. Sinds de publicatie van het achtste jaarverslag zijn de cijfers gewijzigd, maar verblijven er niettemin zeer grote aantallen vluchtelingen in het land. Volgens de meest recente cijfers van de Turkse autoriteiten verblijven er momenteel 2,9 miljoen geregistreerde Syrische vluchtelingen en ruim 200.000 vluchtelingen met een andere nationaliteit in Turkije.

Turkije geldt voor Nederland ook als belangrijk land van transit en herkomst. De EU-Turkije Verklaring is nog altijd de kapstok van migratiesamenwerking tussen de EU en Turkije, omdat het de terechte ondersteuning biedt aan de inspanningen die Turkije levert voor de opvang van vluchtelingen en het versterken van migratie- en asielmanagement en de aanpak van mensenhandel- en smokkel in Turkije, en daarnaast sinds de totstandkoming een drastische vermindering van het aantal irreguliere vertrekken waarneembaar is ten opzichte van de situatie vóór de Verklaring. Het kabinet is daarom voorstander van de instandhouding en volledige implementatie van de EU-Turkije Verklaring en zet in op constructieve migratiesamenwerking, op Europees én bilateraal niveau.

Tegelijkertijd zijn de omstandigheden in Syrië drastisch veranderd de afgelopen periode. In Syrië zet Turkije in op stabilisatie, wederopbouw en het realiseren van basisvoorzieningen. Deze inzet is er mede op gericht om duurzame vrijwillige terugkeer van vluchtelingen te realiseren. Turkije verzoekt de internationale gemeenschap om steun bij deze inspanningen. Ook staat Turkije *go-and-see visits* toe, waarbij één gezinslid per familie maximaal 3 keer terug kan keren naar Syrië zonder de verblijfstatus in Turkije te verliezen, om de kansen op duurzame terugkeer te vergroten. Ook het kabinet zet – ook in Europees verband – in op het faciliteren van vrijwillige terugkeer van Syriërs, zowel vanuit Nederland, de EU als vanuit landen in de regio. Nederland vindt het dan ook van belang dat de EU inzet op sectorale sanctieverlichting in Syrië, en in het verlengde daarvan, wederopbouw in Syrië – ook om uiteindelijk terugkeer van Syrische vluchtelingen mogelijk te maken. Ondertussen beziet de EU de voortgang in de transitie van het bestuur, met bijzondere aandacht voor de omgang met de diverse gemeenschappen in de Syrische samenleving. Het kabinet hecht aan een actieve en coördinerende rol van de EU op dit terrein, tussen lidstaten en met landen in de regio. Het is van belang om landen in de regio zoals Turkije te ondersteunen bij het voorbereiden van terugkeer van Syrische vluchtelingen. Tegelijkertijd zal een deel van de Syrische vluchtelingen in Turkije niet of pas op lange termijn naar Syrië terugkeren en blijft voortzetting van steun voor opvang van vluchtelingen in Turkije van belang.

Nederlands Turkse bilaterale samenwerking op het gebied van migratie

Nederland zet in het verlengde van de EU-inzet ook in op een constructieve bilaterale migratiesamenwerking met Turkije. Nederland zet in op het versterken van de migratiedialoog met de Turkse migratie-autoriteiten en spreekt met Turkije over onderwerpen als terugkeer van- en naar Turkije, de aanpak van smokkel, terugkeer van Syrische vluchtelingen, het

versterken van asiel- en migratiemanagement in Turkije en het waarborgen van fundamentele rechten van migranten en vluchtelingen. Concreet ondersteunt Nederland Turkije bij het versterken van grensmanagement, de aanpak van mensensmokkel, de terugkeer vanuit Turkije (Afghaanse en Syrische nationaliteiten uitgesloten), vinden er met enige regelmaat kennisuitwisselingen plaats op bijvoorbeeld thema's als opvang en de aanpak van mensenhandel en ondersteunt Nederland ook bij asielmanagement via een detachering bij UNHCR. Deze inzet vindt plaats in lijn met internationaal en Europees recht en migratieprogrammering wordt ingericht, uitgevoerd en gemonitord volgens internationale normen. Voorts zet Nederland in op het tegengaan van irreguliere migratie door middel van (pro)actieve advisering van luchtvaartmaatschappijen en samenwerking met migratieautoriteiten in individuele casussen en door het geven trainingen op het gebied irreguliere migratie, zoals documentfraude, aan deze partijen. Voorts zijn de afgelopen jaren meerdere werkbezoeken van Turkse autoriteiten (Presidency Migration for Management, Turkish National Police, gendarmerie, kustwacht) aan Nederland georganiseerd, waaronder over documentfraude, terugkeer en grensmanagement. In het kader van de implementatie van de EU-Turkije Verklaring hervestigt Nederland ook vluchtelingen uit Turkije. Deze hervestiging is momenteel opgeschort in verband met het beslis- en vertrekmoratorium voor mensen met de Syrische nationaliteit.

De Minister van Asiel en Migratie,
M.H.M. Faber-van de Klashorst